

Okruhy maturitných tém zo slovenského jazyka a literatúry

pre žiakov 4. ročníka

v školskom roku 2023/2024

Slovenský jazyk

Zvuková rovina jazyka a pravopis: systém slovenských hlások, znelostná asimilácia, diakritické a interpunkčné znamienka; intonácia: rytmus, kvantita, pauza, prízvuk, tempo reči, frázovanie, modulácia hlasu; fonéma, hláska, graféma; samohlásková skupina, ortografia, ortoepia.

Významová/lexikálna rovina jazyka: sémantický trojuholník, lexikálny a gramatický význam slova; nárečové a básnické slová, odborné slová, opozitá, homonymá; prekladový a terminologický slovník, slovná zásoba; expresívne slová: pejoratíva, vulgarizmy, neologizmy; tvorenie slov

Tvarová/morfologická rovina jazyka: gramatický tvar, menné gramatické kategórie, stupeň, plnovýznamové/neplnovýznamové slovné druhy; vetnočlenská platnosť slovných druhov; vzor – kuli, gazdiná; druhy zámen: zvrtné – základné, privlastňovacie, vymedzovacie, neurčité; druhy čísloviek – skupinové; slovesné gramatické kategórie; historický prízent, prechodník, prízastie, neplnovýznamové slovesá: sponové, modálne, fázové; činnosťné – stavové slovesá, rod – činný, trpný; prirad'ovacie spojky: zlučovacie, stupňovacie, vylučovacie, odporovacie, podrad'ovacie.

Skladobná/syntaktická rovina: vety podľa modálnosti; hlavné vetné členy; vetný základ – slovesný, neslovesný; rozvíjacie vetné členy; predmet: priamy, nepriamy; doplnok; určovací sklad, prirad'ovací sklad; polovetná konštrukcia – s prechodníkom, s prízastím, s neurčitkom; jednoduché súvetie – prirad'ovacie, podrad'ovacie; prirad'ovacie súvetie: zlučovacie, stupňovacie, odporovacie, vylučovacie; podrad'ovacie súvetie: vedľajšia veta: prízudková, podmetová, predmetová, prízlovková: miesta, času, spôsobu, príziny; prízlastková, doplnková; zložené súvetie; slovosled – významový, gramatický a rytmičský činiteľ; konektory; nadvetná/textová syntax; titulok; vetosled.

Sloh: kľúčové slová; charakteristika osoby – priama, nepriama; beletrizovaný životopis; úvahový slohový postup; fázy tvorenia prejavu; mimojazykové prostriedky; gestika, proxemika; príležitostné prejavy: slávnosťné otvorenie podujatia; náučný prejav: prednáška, referát; agitačny prejav: politická reč, súdna reč; prezentácia prejavu; štýlotvorné činitele; slohotvorný proces; slohové útvary/žánre: žiadosť, dotazník, objednávka, potvrdenie, informačny leták, predtlač – zápisnica, splnomocnenie; analýza textu: obsah textu, forma textu, autorský zámer; súvislé a nesúvislé texty; diskusny prízpevok; slohový útvar, žánre; hybridizácia jazykových štýlov, slohových postupov a útvarov; kontext, interpretácia textu, spoločné a rozdielne znaky textov.

Jazykoveda: fonetika a fonológia; lexikológia; štylistika.

Jazyk a reč: jazyk, jazykový znak, jazykový systém, reč, funkcie jazyka: dorozumievacia/komunikatívna, estetická, poznávacía/kognitívna; národný, cieľový, cudzí, úradny (štátny) jazyk, jazyky národnosťných menšín, indoeurópsky prajazyk, indoeurópske jazyky, staroslovienčina; slovanské jazyky:

východoslovenské, západoslovenské, južnoslovenské; jazyková norma, kodifikácia spisovného jazyka, A. Bernolák, Ľ. Štúr, M. Hattala; platné kodifikačné príručky.

Učenie sa: projekt – príprava, realizácia, prezentácia; dedukcia, indukcia, komparácia, analýza, syntéza, analógia.

Práca s informáciami: informácia, kľúčové slová, vedľajšia informácia v texte, zdroje informácií: titulok, marginálie, resumé, anotácia, abstrakt, bibliografia, bibliografický záznam, menný a vecný register, masmediálne komunikačné prostriedky, poznámky pod čiarou, vysvetlivky; spôsoby spracovania informácií: osnova z prečítaného alebo počutého textu, tézy; citácia: presná, voľná, parafráza; požiadavky slovenskej štátnej normy na vybrané písomnosti administratívneho štýlu; propagácia, propaganda, agitácia, dezinformácia.

Jazyková kultúra: jazyková norma, spoločenské zásady jazykovej komunikácie.

Komunikácia: komunikácia: verbálna, neverbálna; devalvujúca komunikácia; druhy otázok.

Literatúra

Všeobecné pojmy: divadelná hra; herec, režisér, dramaturgia; inscenácia.

Literárne obdobia a smery: staroveká literatúra; stredoveká literatúra; renesančná literatúra - humanizmus; baroková literatúra; klasicizmus; romantizmus; realizmus; naturalizmus; literárna moderna a avantgarda; naturizmus; socialistický realizmus; existencializmus; postmoderna; absurdná dráma.

Literárne druhy:

epika - veršovaná/neveršovaná, krátka/dlhá, hrdinská, spoločenská; lyrika - spoločenská, ľúbostná, reflexívna, duchovná, čistá lyrika; automatický text; dráma.

Literárne žánre:

epické: báj, bájka, balada, epos, poviedka, novela, román - sociálny, psychologický, detektívny. lyrické: elégia, óda, sonet, pásmo; čistá lyrika, automatický text; populárna pieseň; dramatické: komédia (veselohra), tragédia, činohra, absurdná dráma.

Štruktúra literárneho diela: téma, príbeh; kompozičné postupy: chronologický, retrospektívny, reťazový; fázy sujetovej organizácie: expozícia, zápleтка, kríza, dejový zvrät, rozuzlenie; bezsujetová próza, prúd autorovho vedomia;_horizontálne členenie textu: odseky, kapitoly, diely; strofy, spevy; replika, dialógy, monológy, výstupy, dejstvá; autorská poznámka; rozprávač: vševediaci, priamy (subjektívny), nespoľahlivý; literárna postava; charakterový, sociálny, idealizovaný typ postavy; horizontálne členenie textu: pásmo rozprávača a pásmo postáv;_rovina deja, rovina významu.

Štylizácia textu: anafora, básnické prirovnanie, metafora, metonymia, symbol, epiteton, protiklad (kontrast), humor a hyperbola (zveličenie), asociácia, irónia, satira, zvukomalba.

Metrika: rytmus, rým, druhy rýmov, rytmicky neviazaná reč, rytmicky viazaná reč, voľný verš, veršový systém, druhy veršových systémov.

Autori a štandardizované literárne diela

Poézia

H. Gavlovič: Valaská škola mravúv stodola – vlastný výber

J. Kollár: Předzpěv zo Slávy dcéry

S. Chalupka: Mor ho!

A. Sládkovič: Marína –vlastný výber

J. Botto: Smrt' Jánošíkova

I. Krasko: vlastný výber

J. Smrek: vlastný výber

R. Dilong: vlastný výber

M. Válek: vlastný výber

M. Rúfus: vlastný výber

J. Urban: vlastný výber

Próza

M. Kukučín: Keď báčik z Chochoľova umrie

J. G. Tajovský: Maco Mlieč

B. S. Timrava: Ťapákovci

M. Kukučín: Dom v stráni

J. C. Hronský: Jozef Mak

D. Chrobák: Drak sa vracia

A. Bednár: Kolíska

L. Mňačko: Ako chutí moc

D. Dušek: Kufor na sny

Dráma

J. Palárik: Dobrodružstvo pri obžinkoch

J. G. Tajovský: Statky - zmätky

I. Bukovčan: Kým kohút nezaspieva

M. Lasica –J. Satinský: Soirée

Inojazyčná literatúra

Sofokles: Antigona

W. Shakespeare: Hamlet

Molière: Lakomec

E. M. Remarque: Na západe nič nového

A. S. Puškin: Kapitánova dcéra

J. D. Salinger: Kto chytá v žite